

**ОСОБЛИВОСТІ ВХОДЖЕННЯ СХІДНОЇ ГАЛИЧИНИ,
ВОЛИНІ, ПІВНІЧНОЇ БУКОВИНИ І БЕССАРАБІЇ
ДО СКЛАДУ УРСР ЯК ПЕРЕДУМОВИ МАЙБУТНЬОЇ
РАДЯНІЗАЦІЇ****Михайло ЮРІЙ**Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича
(Україна)

m.yuriy@chnu.edu.ua

**PECULIARITIES OF THE INCLUSION OF EASTERN
GALICIA, VOLYN, NORTHERN BUKOVYNA
AND BESSARABIA INTO THE UKRAINIAN SSR
AS A PREREQUISITE FOR FUTURE SOVIETIZATION****Mykhailo YURIY**

Chernivtsi National University named after Yury Fedkovich (Ukraine)

m.yuriy@chnu.edu.ua

ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-0965-6236>

Yuriy Mykhailo. Features of the inclusion of Eastern Galicia, Volyn, Northern Bukovyna and Bessarabia into the USSR. On September 1, 1939, Nazi troops invaded Poland. On September 17, when the main forces of the Polish army were defeated, Soviet troops crossed the Polish-Soviet border in Western Ukraine and Western Belarus. The «liberation mission» of the Red Army began to protect the «blood brothers» – Ukrainians and Belarusians from Nazi enslavement, and the secret Ribbentrop-Molotov protocol was actually implemented. September 28, 1939 – the Treaty on Friendship and Borders and another secret protocol between Germany and the USSR were signed, according to which Poland as a state disappeared from the world map, the border between the parties was established along the «Curzon line»: Eastern Galicia and Western Volhynia went to the USSR; Lemkivshchyna, Posyannia, Kholmshchyna, Podlasie came under German occupation. **The aim** of the study is to replay the vision of the history of the joining of Bukovyna to the Soviet Union and political impact of the context on this historical events. To legitimize the Soviet regime in Western Ukraine, on October 22, 1939, under the control of the new authorities, elections were held to the People's Assembly, which at the end of October adopted the Declaration on the entry of Western Ukraine into the Ukrainian SSR. In November 1939, the session of the Verkhovna Rada of the Ukrainian SSR.

Materials and methods. Historical studies and encyclopedia materials, as well as own analysis according to memories of the witness' built the ground of this article.

The novelty of the study. In June 1940, taking into account the Soviet-German agreement on the demarcation of spheres of influence, the USSR in an ultimatum form announced to Romania the transfer of Bessarabia and Bukovina to it. This processes where not exactly researched yet. So, the author try to analyse it on the basis of Bukovina and Volyn history. On June 28, troops under the command of G. Zhukov crossed the Dniester River and entered these territories. On August 2, 1940, by the decision of the VII session of the Supreme Soviet of the USSR, the Moldavian SSR was formed, and the Chernivtsi region was organized in Northern Bukovina and transferred to the Ukrainian SSR.

Conclusions. Thus, almost all Ukrainian ethnic lands were united in a single state. At the same time, with the accession of Western Ukrainian lands to the USSR, the process of their Sovietization began, that is, changes in all spheres of life in accordance with the models developed during the years of Soviet rule.

Key words: Curzan line, Eastern Galicia, Western Volhynia, Northern Bukovina, Bessarabia, Sovietization.

Постановка проблеми. Початок Другої світової війни спричинив черговий етап у поширенні на Україну радянської державності. Приєднання до СРСР-УРСР території Західної України (1940 р.) було наслідком угоди між Сталіним і Гітлером про сфери інтересів («сфери впливу»). У цей дещо нечіткий, камуфлюючий термін – «сфери інтересів» – сторони вкладали цілком конкретний і максимально широкий зміст, а саме – свободу політичних і військових дій, спрямованих на захоплення сусідніх територій. Тобто йшлося про територіальний поділ Східної Європи. Угоду було оформлено секретним протоколом, що його Ріббентроп і Молотов (міністр і нарком іноземних справ) підписали при укладенні радянсько-німецького пакту про ненапад (23 серпня 1939 р.). Протокол передбачав розмежування між СРСР і Німеччиною в разі війни («територіально-політичних змін») по лінії річок Нарев-Вісла-Сян, тобто територією Польщі, розрізаючи Варшаву.

Історіографічною та джерельною базою досліджуваної проблематики становлять монографії та аналітичні статті переважно українських науковців. Це наукові розробки П. Брицького, І. Біласа, Л. Бондар, В.Ковалюка, М. Кучерепи, С. Кульчицького, М. Литвина, В. Нікольського, В. Сергійчука, О. Субтельного. У працях названих авторів дається детальний аналіз подій, що висвітлюють приєднання територій Західної України, Північної Буковини та Бессарабії до Української РСР, описується реакція українців названих територій на прихід Червоної армії, розкриваються етапи радянзації та встановлення більшовицького тоталітарного режиму.

Мета дослідження – проаналізувати хід та особливості входження Східної Галичини, Волині, Північної Буковини та Бессарабії до складу УРСР як передумови майбутньої радянзації.

Виклад основного матеріалу. Території східної Галичини й центральної та західної Волині

(східна Волинь загарбана більшовиками) були анексовані Польщею після українсько-польської війни 1918-1919 років та польсько-радянської війни 1920 року.¹ 18 березня 1921 року в Ризі представниками РРФСР і УСРР, з одного боку, та Польщі – з другого, підписано Ризький мир, який остаточно закріпив включення східної Галичини до складу Польської Республіки. Про те, яким чином репрезентували на цих переговорах інтереси України члени радянської делегації, свідчить той факт, що зміст трактату українською мовою мусив складати представник польської делегації Леон Василевський, а участю представників УНР у переговорах узагалі знехтували. За договором польсько-радянський кордон пролягав уздовж лінії другого поділу Польщі 1793 року (з корекцією на користь Польщі у вигляді частини Волині й Полісся та міста Пінськ), що було східніше лінії Керзона, рекомендованої Антантою як східний кордон Польщі в 1918 році. У березні 1923 року Паризька Конференція союзних послів Антанти затвердила східні кордони Польщі в такому вигляді.

Ризький мирний договір формально діяв з моменту обміну ратифікаційними документами в Мінську 30 квітня 1921 року і до 17 вересня 1939 року, коли його односторонньо денонсував радянський уряд у зв'язку з окупацією Західної України і Західної Білорусі Червоною армією. За час дії Ризького договору польська влада проводила на цих теренах політику пацифікації, колонізації та осадництва, а для незгодних в 1934 році створено концтабір Береза Картузька, на що ОУН, найбільш радикально налаштована тогочасна організація українців, відповідала своїми антипольськими акціями, зокрема підпалами садіб польських колоністів та вбивствами міністра внутрішніх справ Польщі Броніслава Перацького та Тадеуша Голувка. Кару смертю отримав також чиновник радянського консульства, а за сумісництвом – офіцер НКВС, Олексій Майлов, убитий у помсту за голодомор українців 1932-1933 років у підрадянській Україні.

Так зване Бессарабське питання виникло в 1918 році, коли Румунія в умовах розпаду Російської та Австро-Угорської імперій анексувала відповідно територію Бессарабії та Буковини.²

Необхідність перетину радянсько-польського кордону й зайняття теренів Західної України та Західної Білорусі керівництвом Радянського Союзу та командування Робітничо-Селянської Червоної Армії (РСЧА) пояснювало населенню СРСР та червоноармійцям завданням «сприяння повсталим робітникам і селянам Білорусі, України і Польщі

в поваленні гніту їхніх віковичних ворогів поміщиків і капіталістів» та метою «не припустити захоплення території Західної України і Західної Білорусі Німеччиною».³ Як стверджувалося в одному з перших наказів Військової Ради Білоруського фронту: «У західній Україні та Білорусі розгортається революційний рух. Почалися виступи і повстання білоруського й українського селянства в Польщі. Робітничий клас і селянство Польщі об'єднує свої сили».⁴ Оскільки теза про «виступи і повстання» на практиці не підтверджувалася, то поступово «сприяння» перетворилося на «визволення».

В результаті військової операції, розпочатої Червоною армією 17 вересня 1939 року, кордони СРСР пересунулися в західному напрямку на відстань від 250 до 350 кілометрів, РСЧА зайняла територію 195 тисяч км², на якій проживало майже 13 мільйонів осіб. Окупація Західної України, а саме захоплення регіонів Галичини і Волині з оволодінням найбільшим містом, Львовом, 22 вересня того ж року й придушення незначного спротиву польського війська, відбулася протягом 12 днів. Статус території Польщі, зайнятої Червоною армією, як окупованої, оформлено 28 вересня 1939 року німецько-радянським договором про дружбу і кордони.

Офіційні чинники СРСР та сучасні апологети радянщини виправдовують вторгнення СРСР в східну частину Польщі 17 вересня 1939 року тим фактом, що наче Польща як держава після агресії Третього Рейху станом на 17 вересня 1939 року перестала існувати. Однак на території східної частини Польщі, яку окупував СРСР, функціонували польські органи влади і армія. Крім того, існує ряд документів, які свідчать, що СРСР вже планував агресію проти Польщі та вів переговори з представниками Третього Рейху щодо вторгнення СРСР в Польщу ще трохи раніше до дати 17 вересня 1939 року.⁵

Українці, які становили переважну більшість населення Галичини й Волині, загалом вітали прихід «совєтів». Червона армія, частини і з'єднання котрої значною мірою складались з етнічних українців, і яка йшла під гаслами «визволення братів з-під гніту польських панів та капіталістів», «возз'єднання українських земель в єдиній українській радянській державі» тощо не могла на перших порах не викликати симпатій серед західних українців. Однак ейфорію радше спричиняло визволення з-під влади непопулярного варшавського режиму, аніж прорадянські чи прокомуністичні вподобання та настрої населення. Безперечно, національні меншими міжвоєнної Польщі плекали також надії на радикальні

¹ Bilotserkivskiy V. «Istoriia Ukrainy: navchalnyi posibnyk» [History of Ukraine: a study guide], Vyd. 3-e. Kyiv, Tsentru uchbovoi literatury, 2007, P. 430-432 [in Ukrainian].

² Klark Ch. Bessarabiia: Rosiia i Rumuniia v Chornomu mori (http://depts.washington.edu/cartah/text_archsve/clark/meta_pag.shtml), Bessarabia: Russia and Roumania on the Black Sea. New York, Dodd, Mead & Company, 1927.

³ Boiovyi nakaz № 1 Viiskovoi rady Biloruskoho frontu vid 15 veresnia 1939 r., Rosiiskiy derzhavnyi viiskovyi arkhiv, F. 35086, Op. 1, Spr. 190, Ark. 1-4.

⁴ Katyn. «Plennyky neobiavlennoi voyny. Dokumenty y materyaly», Pod obshchei red. akad. A.N. Yakovleva [Katyn. Prisoners of an undeclared war. Documents and materials. Under the general editorship. acad. A.N. Yakovleva], M., Mezhdunarodnyi fond «Demokratyia», 1999, P. 64 [in Russian].

⁵ Radianska aneksiia zakhidnoukrainskykh zemel (<https://uk.wikipedia.org/wiki/>), Soviet annexation of western Ukrainian lands [in Ukrainian].

позитивні зміни у своєму статусі, на покращення матеріальних умов життя.

Організаторами зустрічі «визволителів» зазвичай виступали місцеві комуністи. За свідченням очевидця, 17 вересня 1939 р. у Клевані на Рівненщині зібралося чимало людей, щоб зустріти Червону армію. Селяни сходились із навколишніх сіл – молодь ішла в національному вбранні з синьо-жовтими, а місцеві комуністи – із червоними прапорами, багато хто прийшов із цікавості. Першим із привітальною промовою виступив функціонер колишньої КПЗУ Козачок.⁶

Для національно свідомих українців, бодай і комуністів, перша зустріч із радянцями подеколи ставала справжнім «холодним душем». Зокрема, член ОУН Іван Гриньків із села Остриня (на Станіславщині) згадував, як раділи його односельці та брат-комуніст, що повернувся з Канади на Батьківщину. Вони пішли на широкий шлях і зробили велику соснову браму, прикрасили її квітами, а на самий вершечок виставили український прапор, обабіч якого були червоні стяги. «Стоять і виглядають, – згадував І. Гриньків. – Дочекалися. Ідуть на бідних колгоспних конях «визволителі». Перша лава була й справді з українців. Підступає до мене один із них і тихо мені у вухо: «Не ми вас, а ви нас мусіли б визволяти»... І зник хутко. А у другій лаві – московські офіцери. Доїжджає москаль до брами, витягує шаблю і – раз, удруге! – і нема жовто-синього прапора на брамі. У наших людей обличчя побіліли».⁷

У містах ставлення до радянців було дещо відмінним, передусім через те, що переважну більшість населення там складали поляки та євреї. Для національно свідомих польських мешканців радянське «визволення» здебільшого виглядало як ворожа «москальська» окупація – четвертий поділ Польщі.

Далеко не всі містяни-українці були у захваті від приходу «советів». Як зазначав греко-католицький священник, філософ-богослов отець Гавриїл Костельник, «люди поділялись зразу на три категорії. Найчисленніша група заявила: «Із своєї землі не рушся, хоч би й що». Прихильники цього становища аргументували, що залишитись із народом – це, мовляв, національний обов'язок; далі, що більшовики вже не ті, що були колись: адже за 20 років мали набратись культурної оглади, йдуть в Європу, отже мусять достосовуватись до нових вимог, наче людина, коли заходить до чужого дому тощо. І головне: «Все ж це Україна, хоч і червона, але Україна!» – тож треба остатися на місці, працювати, займати посади, мати вплив на події... Друга група казала: «Тікаю, – під

більшовиками не залишусь нізачо в світі». Ті, що зустрілися з ними давніше на Великій Україні, рішуче твердили, що більшовики не змінились і ніколи не зміняться. Вкінці були й такі, які хотіли трохи подождати, приглянутись новим порядком і тільки тоді прийняти таке чи інше рішення».⁸

Слід зазначити, що подив і розчарування західноукраїнського населення викликав уже сам зовнішній вигляд червоноармійців. «Перше враження від наших визволителів було мізерне, – писав В. Волчук. – Вояки були у дрантивих уніформах кавового коліру, запхнутих під шиєю і підперезаних поясом, з кепками на голові, у чоботях, що мали своєрідний запах. Як і їхні автомобілі (їх, зрештою, було небагато). Рушницю дехто мав на ременях, дехто на мотузках. Старшини виглядали небагато краще. Мали на ковнірах невеликі червоні емалеві квадратики, прямокутники і ромби. Всі непевно роззиралися, було багато азійських облич. Усі спершу кинулися до крамниць, де ще були товари, які вони не бачили: добрий одяг, листовий папір, домашнє знаряддя».⁹

«Перше, що нас вразило, – відзначав також у своїх спогадах о. Г. Костельник, – це «пролетарський» вигляд большевицького війська, і дуже простий одяг, навіть у «командирів», далі, неінтелігентні, некультурні обличчя та простацькі рухи».¹⁰ Г. Костельникові було ніяково перед поляками, коли він побачив радянських солдатів, «бо все ж, це було військо держави, якої складовою частиною була й моя Батьківщина, Україна. Юнаки, почорнілі з нужди, здриглюватілі наче пригнилий гарбуз, без життєвої сили, ледве ноги волочили». Спостерігаючи за червоними, Г. Костельник пригадував війська царської Росії 1914 р.: «Тамте, це була здорова зелена галузка, а большевицьке військо – напівсуха галузка з пожовклим листям».¹¹ «Мені стало ясно, – міркував він, – що большевики знищили людську расу. І на це пішли всі безмежні жертви і страждання 150 мільйонів народу за 22 роки панування большевиків [...]. Вигляд новобранців, що приходили з советських республік, був жаклиний. Це колгоспи й радгоспи, цей найвищий комуністичний осяг, виховали таких «нових» людей, на ідеальну большевицьку міру. Деякі старшини-українці, які входили у Західну Україну, нашіпували нашим селянам: «Тільки не дайтеся до колгоспів, бо так само зчорнієте, як ми».¹²

Місцевих мешканців насторожував не лише зовнішній вигляд радянців, але й те, як вони робили покупки, адже це свідчило про плачевний стан справ у самому СРСР. У спогадах галичан поширеною була історія про червоноармійця, який купував на ринку

⁶ Hrynevych V. «Nepryborkane riznoholossia: Druha svitova viina i suspilno-politychni nastroi v Ukraini, 1939 – cherven 1941 rr.» [Untamed Divergence: World War II and Social and Political Moods in Ukraine, 1939 – June 1941], Kyiv, Dnipropetrovsk, Vydavnytstvo «Lira», 2012, P. 208 [in Ukrainian].

⁷ Hrycszyn M.R. God Save Me From My Friends: A Ukrainian Memoir, Cambriqe, 2006, P. 61 [in English].

⁸ «Zakhidna Ukraini pid bilshovykamy», Zbirnyk za red. M. Rudnytskoi, New York, 1958, P. 16-17 [in Ukrainian].

⁹ Ibidem. P. 18.

¹⁰ Ibidem.

¹¹ Ibidem. P. 18-19.

¹² Nazaruk O. «Zi Lvova do Varshavy: Utecha pered sovityamy v pamiatnykh dniakh 2-13 zhovtnia 1939 r.» [From Lviv to Warsaw: Escape from the Soviets in the memorable days of October 2-13, 1939], Lviv, 1995, P. 16 [in Ukrainian].

булки: «Сидить баба і продає булки. Підходить вояк у цайговому однострої, заязозаний і вистрашений. Питає: «Купити можна?». «А чому ж би ні, – каже баба – купуйте, будь ласка». Вояк недовірливо підходить ближче і несміливо бере булочку в руку: «Можна?». Розплатився. По хвилі надуми вояк знов питає: «Скажи, а ще одну булку можна?». «Можна», – каже баба. Той купує другу булку й лакомо ховає в кишеню заязозаних штанів. А через хвилину питає: «А третю можна купити?». «Можна і третю, і четверту, і всі». Вояк витріщив очі і процідив: «Вот як тут живуть, можна купити, скільки завгодно». ¹³

Зустріч Сходу і заходу й справді виглядала як зустріч двох цивілізацій. Радянці відрізнялися від місцевих не лише одягом, зовнішнім виглядом, а й психологічним станом та ментальністю. «Це були інші люди, з іншою зовнішністю, іншою поведінкою та з іншою душею, – писав о. Г. Костельник, – люди, яких виховала 20-річна, найжахливіша й найбільш божевільна революція. Тому-то наші люди й відчували потребу назвати їх збірною назвою «совети», без огляду на те, чи це були українці, москалі, жиди чи інші. Та ми всі дуже ясно спостерігали, що душею «советства» були москалі: московське доктринерство, москальське деспотство, московська пасивність, що провадить до безпорадності в терпінні, психопатичні месіанські нахили спасати світ». ¹⁴

Зі вступом Червоної армії у Західну Україну було розгорнуто широку пропагандистську кампанію, яка мала довести радянську політичну систему. Окрім того, органи НКВС також мали брати активну участь в організації нової влади. У директиві наркома внутрішніх справ СРСР Л. Берії від 15 вересня про завдання оперативних груп НКВС при вступі радянських військ на територію Західної України та Західної Білорусі наказувалося взяти участь у підготовці та проведенні народних зборів – українських, білоруських і польських, для чого «налагодити необхідну агентурно-оперативну роботу з виявлення і репресування к/р організацій, груп та осіб, що протидіють і зривають організацію нової влади». ¹⁵

Командувач Українського фронту командарм 1-го рангу С. Тимошенко напередодні радянського наступу отримав інструкції, як здійснювати приєднання територій, що мали відійти до СРСР за пактом Молотова-Ріббентропа. На Червону армію, зокрема, покладалося завдання організувати вибори депутатів до трьох Народних зборів – Західної України, Західної Білорусії і польських областей на схід від Вісли. Вони мали узаконити «прийняття» зазначених регіонів до складу СРСР – тобто приєднання білоруських і українських земель, відповідно, до БРСР та УРСР,

натомість етнічні польські території передбачалося виділити в окрему Польську Радянську Соціалістичну Республіку. ¹⁶

Вибори до цих Зборів проводилися 22 жовтня 1939 р. Всього було створено 1495 округів, по кожному з яких висувався, як правило, один кандидат узгоджений наперед місцевим керівництвом КП(б) У. Були обрані 1484 депутати. Згідно з офіційними даними, у голосуванні взяли участь 92,83% виборців, з яких 90,93% віддали голоси за пропонувані кандидатів. Всього з 4776,3 виборців взяли участь у голосуванні 4434 (92,8%). У 325,9 тис. бюлетенів прізвища кандидатів були закреслені. Лише у восьми округах на Волині та у трьох на Львівщині кандидати отримали менше половини голосів і вибори там були визнані недійсними.

Засідання НЗЗУ відбулися у Львові 26-28 жовтня 1939 року в приміщенні Великого міського театру (нині Львівський національний академічний театр опери та балету імені Соломії Крушельницької). 28-30 жовтня подібні заходи пройшли і у Білостоці, Західна Білорусь щодо приєднання останньої до БРСР.

З трибуни зборів виступав і Микита Хрущов, Перший Секретар ЦК КП(б)У. Після завершення Народних Зборів у Львові відбувся парад Червоної армії.

Було обрано делегацію (Повноважну комісію) у складі 66 осіб, яка передала прийняті декларації Верховним Радам СРСР і УРСР. Вже 1 листопада 1939 р. Верховна Рада збирається на надзвичайну сесію і, «заслухавши заяву Уповноваженої Комісії Народних Зборів Західної України», ухвалює «задовольнити прохання Народних Зборів Західної України, включити її до складу СРСР» і «пропонувати Верховній Раді УРСР прийняти Західну Україну до складу УРСР». Сталося це в Москві у 21-шу річницю Великого Листопада. Після цього акту Народні Збори Західної України припинили свою діяльність.

24 березня 1940 р. проведені вибори депутатів Верховних Рад Радянського Союзу і Радянської України на Західних землях України. ¹⁷

Що стосується Бессарабії і Північної Буковини, то тут Радянський Союз свої претензії обґрунтував належністю їх до українських етнічних територій та наявністю в них значної частки етнічних українців.

26 червня 1940 р. радянський народний комісар закордонних справ В. Молотов вручив посланнику Румунії в Москві Георге Давідеску ноту радянського уряду, в якій Радянський Союз в ультимативній формі вимагав: повернути Бессарабію та північну частину Буковини Радянському Союзу. Румунія, щоб уникнути повномасштабного військового конфлікту, швидко погодилася піти з цих територій.

¹³ «Zakhidna Ukraini pid bilshovykamy», *Zbirnyk za red. M. Rudnytskoi*, New York, 1958, P. 28-29 [in English].

¹⁴ *Ibidem*. P. 10-20.

¹⁵ *Radianski orhany derzhavnoi bezpeky u 1939 – chervni 1941 rr.: dokumenty HDA SB v Ukraini*. Kyiv, 2009, P. 46-49 [in Ukrainian].

¹⁶ Hrynevych V. *Nepryborkane riznoholossia: Druha svitova viina i suspilno-politychni nastroi v Ukraini, 1939 – cherven 1941 rr.* [Untamed Divergence: World War II and Social and Political Moods in Ukraine, 1939 – June 1941], Kyiv, Dnipropetrovsk, Vydavnytstvo «Lira», 2012, P. 221 [in Ukrainian].

¹⁷ Andrukhiv I., Frantsuz A. *Pravda istorii. Stanislavshchyna v umovakh teroru i represii; 1929-1959 roky* [French A. The truth of history. Stanislav region in conditions of terror and repression; 1929-1959 years], Ivano-Frankivsk, Nova zoria, 2008, P. 21-25 [in Ukrainian].

Жодного плебісциту з питання бажання громадян щодо можливого приєднання колишньої румунської території та її населення до складу СРСР не проводилося з таких причин:

1) керівництво Радянського Союзу вважало їх незаконно відторгнутими;

2) розгортання масштабів військового конфлікту в Європі, зокрема поразка й капітуляція Франції, дозволяло знехтувати такою демонстрацією прихильності «принципам демократії» світовій спільноті.

2 серпня 1940 року рішенням Верховної Ради СРСР ці території ввійшли до складу Радянського Союзу: на більшій частині захоплених земель утворено Молдавську Радянську Соціалістичну Республіку, попередника сучасної Республіки Молдова; Північна Буковина, Південна Бессарабія та регіон Герца ввійшли до складу УРСР.

Висновки. Початок Другої світової війни став часом кардинальних політичних і соціальних перетворень у Східній Галичині, Волині, Бессарабії та Північній Буковині, спричинених політичною ситуацією у Центральній і Східній Європі. Як відомо, названі території були одним з основних об'єктів торгу при розподілі територій Польщі та Румунії згідно зі статтями додаткових таємних протоколів до угод між Німеччиною та СРСР від 23 серпня та 28 вересня 1939 року. Після вересневих подій 1939 р. і серпневих 1940 р. відбулося приєднання Східної Галичини, Волині, Бессарабії та Північної Буковини до радянської України. З точки зору сьогодення – в подіях у вересні

1939 р. та серпні 1940 р. злилися два протилежних історичних дійства: з одного боку – реалізація прагнень багатьох поколінь про зосередження в єдиній державі всіх етнічних українських земель; з іншого – брутальне нехтування нормами міжнародного права, неприхована агресія, яка зустріла неприхильне ставлення з боку західних держав. Водночас включення цих земель до складу Української РСР, без сумніву, було подією великої історичної ваги, оскільки вперше за багато століть українці з'єдналися в межах однієї державної структури. Але через свою обмежену тривалість це насильне об'єднання не спричинило глибоких змін ні в прикордонних територіях, ні в радянській Україні. І все ж воно мало великий вплив: перше знайомство з радянською системою виявилось для приєднаних українців, в основному, негативним досвідом, унаслідок якого багато з них дійшли висновку, що більшовицької влади варто уникати будь-якою ціною.

Юрій Михайло – доктор історичних наук, професор кафедри історії України Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича. Коло наукових інтересів: влада, менталітет, культура, соціальний психоаналіз.

Yuriy Mykhailo – doctor of historical sciences, professor of the Department of History of Ukraine at Yuriy Fedkovich Chernivtsi National University. Scientific interests: power, mentality, culture, social psychoanalysis.

Received: 3.11.2024

Advance Access Published: December, 2024

© M. Yuriy, 2024